

**450 JAAR
OP ZOEK NAAR
VRIJHEID
VERDRAAGZAAMHEID
VERBONDENHEID
VERSCHEIDENHEID**

Van de voorzitter

De oorlog die 450 jaar geleden in onze streken woedde tussen aanhangers van het legitieme bewind van de Spaanse koning Filips II en opstandelingen onder leiding van de prins van Oranje leidde uiteindelijk tot de geboorte van Nederland als onafhankelijk land. De strijd was heftig, langdurig en had trekken van een burgeroorlog. Er speelden zaken als godsdienstige tegenstellingen en godsdienstvrijheid, belastingdruk, economische belangen, plaatselijk en gewestelijk particularisme en een te grote rol van vreemdelingen in het bestuur.

De 4 V's

Als samenwerkingsverband staan we stil bij de gebeurtenissen tussen 1572-1576 en rond vier thema's die toen speelden, maar die nog steeds actueel zijn:

verdraagzaamheid, die toen - en nu - vaak ver te zoeken was, maar waar ook hartstochtelijk voor werd gepleit door mensen als Oranje.

vrijheid, die toen vooral werd beleefd als de ruimte voor stedelijke en gewestelijke eigenheid en zelfregering.

verscheidenheid, die daarmee direct verbonden is: de vrijheid voor eigenheid leidt tot verscheidenheid.

verbondenheid, de noodzakelijke tegenhanger van verscheidenheid. Want te midden van alle verscheidenheid moeten er ook zaken zijn die mensen, steden en gewesten met elkaar verbinden, anders kan de staat niet worden bestuurd en de strijd niet gevoerd.

Polarisatie

De ontwikkelingen in ons land en in de wereld maken duidelijk dat de thema's die we hebben benoemd ook vandaag nog zeer actueel zijn. Velen spreken over vrijheid, maar in grote delen van de wereld is er geen vrijheid of staat die zeer onder druk. Voor verdraagzaamheid geldt dat in nog sterkere mate. De polarisatie viert hoogtij.

Daarom blijft het nodig ook dit jaar over de kernwaarden te spreken, niet alleen in historisch perspectief, maar zeker met het oog op onze tijd en onze samenleving. Waar mogelijk dragen we bouwstenen aan voor een meer verbonden en verdraagzame samenleving, waarin vrijheid niet los verkrijgbaar is, maar gekoppeld aan andere essentiële waarden.

Het samenwerkingsverband heeft besloten de activiteiten voort te zetten tot en met 2026. De herdenking van de pacificatie of vredemaking van Gent, die in 1576 tot stand kwam in een tijd van heftige polarisatie, vormt dan een bijzonder markeringspunt en voor het samenwerkingsverband een eindpunt. Ondertussen werken we eraan om de aandacht voor deze belangrijke periode en de kernwaarden vast te houden en ook voor de toekomst en toekomstige generaties beter te faciliteren.

Drs. Jos Wienen, burgemeester van Haarlem, voorzitter.

Geboorte van Nederland, het jaar 1574

Het jaar 1574 was een spannende periode in het proces van de Geboorte van Nederland, de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog.

De opstand die in 1572 begon, was in 1573 voor een groot deel door landvoogd Alva neergeslagen, met uitzondering van delen van Holland en

Zeeland. Toch startte 1574, waarbij Alva was vervangen door Requesens, hoopvol.

Het begon in Zeeland, als op 29 januari een regeringsgezinde vloot wordt verslagen bij **Reimerswaal** door geuzen onder leiding van Lodewijk van Boisot en Joost de Moor. Een paar weken later wordt het langdurige beleg van **Middelburg** voor de geuzen beloofd: in Fort Rammekens geeft de stadhouder van Alva Middelburg over aan Willem van Oranje. Zijn troepen vertrekken uit Walcheren. **Arnhemuiden**, een niet-ommuurde stad, kreeg in maart 1574 van Willem van Oranje stadsrechten. De stad had flink geleden nadat ze in 1572 was geplunderd en verwoest. Zo'n 400 burgers kwamen om.

Op 30 mei vond een nieuwe zeeslag plaats. Een tussen de forten Lillo en Liefkenshoek (bij **Antwerpen**) voor anker liggende Spaanse vloot werd bij verrassing door de geuzen vernield: de aanvoerder meende dat het de beloofde versterkingen waren ...

Niet alles lukte voor Willem van Oranje. Oranje leed een grote nederlaag tijdens de Slag op de Mookerheide (nabij **Mook en Heumen**) op 14 april. Duizenden soldaten kwamen om, waaronder Oranjes broers Lodewijk en Hendrik van Nassau.

Op 2 juni werd het niet ommuurde **Vlaardingen** door Geuzen platgebrand om te voorkomen dat Vlaardingen in handen viel van de regeringsgezinde troepen en zo als uitvalsbasis voor aanvallen op het prinsgezinde en wel ommuurde **Schiedam** kon dienen. **Pijnacker** had in maart dat lot al ondergaan. Vlaardingers vluchtten naar Schiedam en **Voorne-Putten**. **Den Haag** had geen vestingwerken. Veel inwoners vluchtten vanwege het oorlogsgeweld en in augustus werden het Hof van Holland en de Rekenkamer verplaatst naar **Utrecht**.

Leiden was al maanden belegerd door het regeringsleger, met een korte onderbreking in het voorjaar van 1574. Uithongering zou tot overgave leiden, zo was de strategie. De komst van een leger aangevoerd door Lodewijk van Nassau dwong de regeringstroepen om de belegering op te heffen en de confrontatie met Lodewijk aan te gaan: het werd de Slag op de Mookerheide. Na het winnen van deze slag hervatten de Spaansgezinde troepen het beleg. De geuzen zetten het water in als wapen. Dijken werden doorstoken (zoals bij **Rotterdam**, **Capelle aan den IJssel** en **Delft**), een geuzenvloot onder leiding van Lodewijk Boisot voer naar Leiden, maar

moest eerst het gevecht aan met de regeringstroepen op het **Zoetermeer** (17 september). Op 3 oktober kwam de belegering van Leiden plotseling tot een einde, de regeringsgezinde soldaten vertrokken in de nacht. De geuzen voeren met bootjes de stad binnen en deelden voedsel uit aan de uitgehongerde bevolking. Leidens Ontzet wordt sindsdien elk jaar op 3 oktober gevierd.

Door de strijd om de stad werd de omgeving van Leiden ook op andere manieren getroffen. Zo werd kasteel Ab(t)spoel te **Oegstgeest** door inwoners van Leiden in brand gestoken om te voorkomen dat de Spaansgezinde troepen zich daar zouden verschansen. Terugtrekkende regeringstroepen wilden naar Den Haag om te overwinteren, maar werden bij de Slag bij Geestbrug (**Rijswijk**) verslagen. Leiden was niet de enige plaats die door hoog water werd ontzet: dat gebeurde ook in **Zaltbommel** (14 oktober).

Eind december 1574 stuurde landvoogd Requesens Elbertus Leoninus voor een vredesmissie. Oudejaarsdag kwam die aan bij Willem van Oranje, die toen in **Middelburg** verbleef. De volgende dag spraken zij elkaar. Wordt volgend jaar vervolgd.

Diverse activiteiten in 2024

In 2024 besteden diverse gemeenten aandacht aan wat er in hun stad en regio in 1574 gebeurde.

Ook worden in andere gemeenten, zoals **Alkmaar, Oost-Gelre (Grolle), Vlissingen** en **Voorne aan Zee (Brielle)** evenementen georganiseerd die zijn geïnspireerd door belangrijke gebeurtenissen in andere jaren tijdens de Tachtigjarige Oorlog.

Het Samenwerkingsverband werkt daarnaast met verschillende organisaties samen aan:

- een brede herdenking van de Pacificatie van Gent (1576-2026),
- een landelijk platform c.q. kenniscentrum over de Tachtigjarige Oorlog,
- een landelijk uit te rollen product dat vooral ingaat op de kernwaarden nu,
- belangstelling door landelijke media;
- een passende afronding van het Samenwerkingsverband in 2026.

We blijven de aangesloten gemeenten ondersteunen. We communiceren via social media, website en nieuwsbrieven. We onderhouden het bestuurlijk en ambtelijk overleg, het netwerk erfgoedinstellingen, de doorontwikkeling van de tentoonstelling en stimuleren het gebruik van het onderwijsmateriaal. Ook is er halfjaarlijks overleg met de contactambtenaren.

Raam Alkmaar grootste in Nederland

In de vorige nieuwsbrief stond dat in Alkmaar het grootste gebrandschilderde raam van Europa was onthuld van 6 meter breed en 23 meter hoog. Een trouwe lezer attendeerde erop dat die in de kathedraal van Metz iets groter is. Dus: Alkmaar nummer 1 van Nederland en 2 van Europa!

Onderwateronderzoek Slag op de Zuiderzee

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) doet onderzoek naar mogelijke restanten van de de Slag op de Zuiderzee in 1573, ruim 450 jaar geleden.

Het inventariserend veldonderzoek had 'De reis van Bossu' als centraal thema, omdat dit een jubileumjaar is van de Slag op de Zuiderzee (1573). Admiraal Bossu begon zijn reis als aanvoerder van de Spaanse vloot in Amsterdam en eindigde als krijgsgevangene in Hoorn. Maritiem archeologen van de RCE verrichtten gedurende twee weken duikonderzoek op drie locaties: het Amsterdamse IJ, het Enkhuizer Zand en Wijdenes. Het onderzoeksschip maakte daarmee dezelfde reis als de Spaanse admiraal.

Duiker te water in het IJ. (Beeld: Yuri van Koeveringe)

Nieuwsbrieven op website

Alle nieuwsbrieven van het SW 1572 staan, per jaar gerangschikt, op de website www.geboortevannederland.nl onder het kopje 'Ontdek'.

Kom zelf in actie

Volgt u ons al via social media? Het SW 1572 is te vinden op:

- Instagram (@geboortevannederland)
- Twitter (@geboortvanNL)
- Facebook (Geboorte van Nederland)

We stellen alle deelnemende gemeenten voor aan de hand van leuke weetjes en beelden van achter de schermen.

Heeft u een mooi initiatief, een boeiende lezing, informatie over activiteiten of kennis die u met ons wilt delen?

Neem dan contact op met ons via contact@geboortevannederland.nl

Website

De website geboortevannederland.nl toont activiteiten via 'Kalender', historische gebeurtenissen via 'Gebeurtenissen' en via de 'Ontdek'-pagina. Hier vindt u tentoonstellingen, theaterstukken, wandel- en fietsroutes.

De Koninklijke Bibliotheek zal de website archiveren zodat deze gegevens ook in de toekomst bewaard blijven.

Informatie over de nieuwsbrief

Voor informatie en / of vragen kunt u contact opnemen via contact@geboortevannederland.nl

